

૧લી સપ્ટેમ્બર ૨૦૦૬

માનનીય વડા પ્રધાનશ્રી,

ધણાં મહત્ત્વના ક્ષેત્રોમાં જ્ઞાનની ઉપલભ્યતા વધારવા અને શિક્ષણ અને નિરંતર શિક્ષણમાં લોક સહયોગ વિસ્તારવા અને સંગીન બનાવવા, અનુવાદિત સામગ્રીની ઉપલભ્યતા મહત્ત્વની છે તેવા રાષ્ટ્રીય જ્ઞાન આયોગની પ્રથમ બેઠકમાં કરેલા આપના સૂચને ભારતમાં જ્ઞાનના વ્યવસાયના એક મહત્ત્વના ઝોક ક્ષેત્ર તરીકે અનુવાદ પર ધ્યાન કેન્દ્રિત કરવા રાષ્ટ્રીય જ્ઞાન આયોગ વલ્ચું.

જુદા જુદા પ્રકારના અનુવાદની (માનવ, યંત્રસહાયિત, શીઘ્ર વગેરે) અને જુદાં જુદાં ક્ષેત્રો (સાહિત્ય, વૈજ્ઞાનિક, ટેકનિકલ, વેપાર વગેરે)માં તેનું પ્રમાણ વિસ્તારવા અને તેની ગુણવત્તા સુધારવાની તાતી જરૂરિયાત છે. તે દેશભરમાં જ્ઞાનની મોટી જરૂરિયાત પૂરી પાડશે એવું અમે સ્વીકારીએ છીએ. હાલ ઉપલભ્ય સગવડો અપૂરતી છે અને

સામાજિક રીતે જોઇએ તે કરતાં ઓછી છે. તેની પ્રચ્છન્ન સ્વીકારાયા સિવાયની માગ છે. તેને અધૂરી અને અસમપ્રમાણ માહિતીના કારણે પહોંચી વળાતું નથી. અપૂરતી માહિતી અને સંભવિત ઉપયોગ કરનારા વચ્ચે સંકલનના અભાવે બજારમાં નિષ્ફળતા મળી છે. વળી આ ક્ષેત્રમાં તદન ખાનગી પ્રવૃત્તિ માટે સીમાચિહ્ન પૂરું પાડે અને પ્રોત્સાહન ઊભાં કરે તેવા સારી ગુણવત્તાવાળા અનુવાદનો અપૂરતો ફેલાવો છે. જુદાં જુદાં ક્ષેત્રોમાં ઊંચી ગુણવત્તાવાળા અનુવાદની વિશાળ અને વારિશ્ચિક દૃષ્ટિએ ટકી રહે તેવી જોગવાઈ શક્ય બને તે માટે ખાનગી સાહસને પ્રોત્સાહન આપવાની પ્રક્રિયામાં કાયમી ધોરણે નહિ પરંતુ પ્રારંભિક પગલા તરીકે લોકોની દરમિયાનગીરી કંઈક અંશે જરૂરી છે. અનુવાદ પ્રવૃત્તિઓની પ્રત્યક્ષ અને પરોક્ષ રોજગાર નિર્માણની સંભવિતતા ધણી વધારે છે અને તે શિક્ષિત બેરોજગાર યુવાનોના સારા એવા ભાગને સમાવી શકે તેમ છે. આના આધારે, અનુવાદ, પ્રકાશન અને પ્રસારણ પ્રવૃત્તિઓમાં કામ કરતા લોકો અને એજન્સીઓને સાથે લાવવા, રાષ્ટ્રીય જ્ઞાન આયોગે ડો. જયતી ઘોષના અધ્યક્ષપદે કાર્યજૂથની

રચના કરી (ભાગ લેનારાની યાદી બીડી છે.) તેમણે કેટલીક પ્રસ્તુત સહકારી સંસ્થાઓ, અકાદમી, ભાષા નિષ્ણાત, પ્રકાશકો, શિક્ષકો અને ભારતમાં અનુવાદ પ્રવૃત્તિઓ સાથે સંકળાયેલી વ્યક્તિઓના પ્રતિનિધિઓનો તેમાં સમાવેશ કર્યો. તેઓ કાર્યશાળા અને પરામર્શ માટે ધણીવાર મળ્યા.

રાષ્ટ્રીય જ્ઞાન આયોગમાં તેમની કામગીરી અને ચર્ચા વિચારણાના પરિણામે અમે નીચે મુજબ ભલામણ કરીએ છીએ:

૧. દેશમાં અનુવાદને ઉદ્યોગ તરીકે વિકસાવવા માટે પ્રોત્સાહન આપવું. બીજા દેશોનો અનુભવ ધ્યાનમાં લઈ બહુ ભાષી ભારત જેવા દેશમાં તેમજ વિદેશી ભાષાના અનુવાદ માટેની ધણી સંભવિતતા ધ્યાનમાં લેતાં, સમગ્ર અનુવાદ ઉદ્યોગની ૨,૦૦,૦૦૦ થી ૫,૦૦,૦૦૦ જેટલા લોકોને રોજગાર પૂરો પડવાની ક્ષમતા છે.

૨. ભારતીય ભાષાઓનો સમાવેશ કરતા અનુવાદનાં બધાં પાસાં પર માહિતીનું સંગ્રહગૃહ (store house) સ્થાપવું અને પ્રસિદ્ધ થયેલા અનુવાદ અંગેની માહિતી ઉત્પન્ન કરીને, તેની જાળવણી કરીને અને તેને સતત અદ્યતન બનાવીને તાલીમ કાર્યક્રમો, અનુવાદ સાધનો/ઉપકરણો અને નવા પ્રારંભ અને અનુવાદકો માટે રાષ્ટ્રીય રજિસ્ટર જેવી સવગડો દ્વારા આ માહિતી ઉપલબ્ધ કરાવવી.

૩. અનુવાદના અભ્યાસ અંગે મુક્તિ તેમજ વાસ્તવિક પ્રકાશનોને પ્રોત્સાહન આપવું. વળી શક્ય તેટલી ઘણી ભારતીય ભાષાઓમાં સૈદ્ધાંતિક અને પ્રયોજિત વિષયો બન્નેમાં તમામ અનુવાદ પ્રવૃત્તિઓ માટે સમાશોધન (ક્લિયરિંગ) ગૃહની જોગવાઈ કરવી.

૪. અનુવાદ માટે જ્ઞાનભંડાર (thesauri), દ્વિ ભાષી શબ્દકોશ, સોફ્ટવેર વગેરે જેવા ડિજિટલ સાધન સહિત અનુવાદ માટેનાં જુદાં જુદાં સાધનો ઊભાં કરવાં અને જાળવવાં. તદુપરાંત, યંત્ર

અનુવાદને ઉત્તેજન, પ્રમાણમાં ઓછા ખર્ચે ઝડપી અને મોટા પ્રમાણમાં અનુવાદ પૂરો પાડવા માટે ઉદભવતી પ્રૌદ્યોગિકીને બળ પૂરું પાડવું (leverage).

૫. અનુવાદકો માટે ગુણવત્તાવાળાં તાલીમ અને શિક્ષણ આપવાં. આ બધું કેટલીક રીતે થઈ શકે. તેમાં ટૂંકા ગાળાના તાલીમ કાર્યક્રમો, ભાષા શીખવવાના કાર્યક્રમોમાં સમાવેશ થઈ શકે તેવા અનુવાદકો માટેના અભ્યાસક્રમ પેકેજ, ફેલોશીપ કાર્યક્રમો અને હોશિયાર વિદ્યાર્થીઓને પ્રોત્સાહન આપવા માટે સંશોધન પરિયોજનાનો સમાવેશ થાય છે. અનુવાદની પદ્ધતિમાં માર્ગદર્શન માટેની અને અનુવાદના અભ્યાસમાં શિક્ષણ અને તાલીમ પ્રવૃત્તિઓને સમૃદ્ધ બનાવવાની પ્રવૃત્તિઓ હાથ ધરવાની પણ જરૂર છે.

૬. ખાસ કરીને કુદરતી અને સામાજિક વિજ્ઞાનમાં પ્રાથમિકથી આગળ તૃતીય શિક્ષણ સહિત તમામ કક્ષાએ શિક્ષણને લગતી સામગ્રીનો અનુવાદ કરવો.
૭. દક્ષિણ એશિયા અને તેની બહાર ઊંચી ગુણવત્તાવાળા અનુવાદ મારફત ભારતીય ભાષાઓ અને સાહિત્યને પ્રાયોજિત કરવાં.
૮. અનુવાદ અંગે તમામ માહિતી માટે એક સ્થળ પદ્ધતિ (વન સ્ટોપ શોપ) તરીકે અનુવાદ બાબતમાં રાષ્ટ્રીય વેબ પોર્ટલની રચના કરવી અને લોકોને પ્રશ્નો પૂછવા અને જવાબ મેળવવા માટે બુલેટિન બોર્ડ ઊભું કરીને વિચારવિમર્શ માટે મંચની જોગવાઈ કરવી.
૯. પ્રવૃત્તિઓનો તાગ મેળવવા અને તે ક્ષેત્રમાં પહેલવૃત્તિ માટે વાર્ષિક રાષ્ટ્રીય પરિષદો યોજવી, તેમાં તે ક્ષેત્રના નિષ્ણાતો, ઉદ્યોગ અને વ્યવસાયકારોએ હાજરી આપવી.

૧૦. પુસ્તક મેળા, ઉત્સવો, ફેલોશીપ, ઇનામ વગેરેને પ્રોત્સાહન આપવું, સહયોગી અનુવાદ કાર્ય, લાંબા ગાળાની વિવિધ અનુવાદક પરિયોજનાઓને પ્રોત્સાહન આપવું, વિચારો અને અનુભવોના વિનિમય અને સંવાદ માટે અનુવાદકો માટે કાર્યશાળાઓ યોજવી.

રાષ્ટ્રીય જ્ઞાન આયોગને લાગે છે કે આ લક્ષ્યાંકોને શક્ય તેટલા ઝડપી અને કાર્યક્ષમ રીતે પ્રાપ્ત કરવા માટે ભારત સરકારે રાષ્ટ્રીય અનુવાદ મિશન સ્થાપવું. તે આ કાર્યો પદ્ધતિસર હાથ ધરશે. રાષ્ટ્રીય અનુવાદ મિશન અંગેની દરખાસ્ત બીડી છે. ટૂંકમાં, રાષ્ટ્રીય અનુવાદ મિશન તેના પોતાના આધાર માળખા બાબતમાં પ્રમાણમાં નાની સંસ્થા રહેશે, તેનું સંગઠન પરિવર્તનશીલ રહેશે. પરંતુ મુકરર કરેલા વિસ્તારોમાં લક્ષ્યાંકિત નાણાં આપવા માટે તેનું અંદાજપત્ર પૂરતું રહેશે. તે કેન્દ્રીયકૃત રીતે કામ કરી શકે નહિ, પરંતુ તે રાજ્ય અને સ્થાનિક કક્ષાઓ સહિત ધણી જુદી જુદી કક્ષાએ તેનો સહયોગ જરૂરી બનશે. તેણે

જુદી જુદી એજન્સીઓ સાથે સંકલન સાધવાનું જરૂરી બનશે. અનુવાદ પ્રવૃત્તિઓ બાબતમાં ભવિષ્યની જરૂરીયાતોથી તાત્કાલિક જરૂરિયાતો ઉપરાંત જરૂરી દરમિયાનગીરીનો પ્રકાર પણ ભિન્ન હોઈ શકે. રાષ્ટ્રીય અનુવાદ મિશન, હાલની અને ભવિષ્યની બજારની સ્થિતિ અને સામાજિક વાસ્તવિકતા પ્રત્યે પરિવર્તનશીલ અને પ્રતિભાવી હોવું જોઈએ.

આ પ્રવૃત્તિઓ કરતું રાષ્ટ્રીય અનુવાદ મિશન ૧૧મી પંચવર્ષીય યોજના દરમિયાન, સમગ્ર યોજનાની મુદત માટે રૂ. ૨૫૦ કરોડની સૂચિત અંદાજપત્ર જોગવાઈ સાથે રચવાનું વિચારાયું છે. તેમાં લગભગ રૂ.૮૦ કરોડ સંગઠન ખર્ચ, માનવશક્તિ અને શિષ્યવૃત્તિ માટે અને લગભગ રૂ.૧૭૦ કરોડ બધી પ્રવૃત્તિઓ માટે રહેશે. તેમાં બીજી સહયોગી સંસ્થાઓ અને વ્યક્તિઓનાં નાણાંનો સમાવેશ થશે. ૧૧મી પંચવર્ષીય યોજનાની મુદતના અનુભવના આધારે આ સહાયનું પ્રમાણ પાછળથી વધારી શકાશે. આ ઉપરાંત, રાષ્ટ્રીય અનુવાદ મિશનને જરૂરી આધારમાળખું ઊભું કરવા અને તેને વિકસાવવા માટે કેટલીક પ્રાથમિક

સહાયની જરૂર પડશે.

આવી દરખાસ્ત વિચારણા માટે આયોજન આયોગને મોકલવામાં આવ્યું છે અને તેને મોટાભાગે આયોજન આયોગની મંજૂરી મળી છે. તેણે રાષ્ટ્રીય અનુવાદ મિશનના સંગઠન અને માળખા અંગે કેટલાંક વધારાનાં સૂચન કર્યાં છે. (આયોજન આયોગના મળેલા પત્રોની નકલ અને રાષ્ટ્રીય જ્ઞાન આયોગનો મુદ્દાસર જવાબ દરખાસ્ત સાથે બીડ્યાં છે.) આ સૂચનોનો વિગતવાર દરખાસ્તમાં સમાવેશ કર્યો છે. તે દરખાસ્ત અહીં આપી છે. તેમ છતાં, આ દરખાસ્તને યોગ્ય અંદાજપત્ર સમર્થન સાથે ૧૧મી પંચવર્ષીય યોજનામાં એકત્રીકરણ માટે વધુ ઔપચારિક રીતે વિકસાવવાની હોય, તો કાર્યજૂથ રચવાનું ઉપયોગી બનશે. આ જૂથ આ દરખાસ્તને વધુ વિશિષ્ટતા આપવા પ્રસ્તુત સરકારી મંત્રાલયો અને હાલના સંગઠન સાથે કામ કરશે. આવા કાર્યજૂથના શક્ય સભ્યોની યાદીનો દરખાસ્તમાં સમાવેશ કરવામાં આવ્યો છે.

લોકોમાં અંગ્રેજી ભાષાની તાલીમની ઉપલબ્ધતા વધારવા અને પ્રાથમિક કક્ષાએ શાળાના શિક્ષણમાં અંગ્રેજીને પ્રોત્સાહન આપવા, અનુવાદ પ્રવૃત્તિઓને તે હેતુથી જોવી જોઈએ. જ્ઞાનની ઉપલબ્ધતા વધારવાના લક્ષ્યાંકનાં આ બંને જુદાં જુદાં પાસાં છે. ભાષાને લગતા પ્રશ્નો અંગે અંગ્રેજી ભાષાની ઉપલબ્ધતા વધારવા માટેની અલગ નોંધ રાષ્ટ્રીય જ્ઞાન આયોગે તૈયાર કરી છે.

આ દરખાસ્તને ૧૧મી પંચવર્ષીય યોજનામાં સમાવેશ કરવા તેને સહાનુભૂતિપૂર્વક વિચારશો એવી આશા છે.

હૃદયપૂર્વક આભાર..

સહી/-
સામ પિત્રોડા
અધ્યક્ષ
રાષ્ટ્રીય જ્ઞાન
આયોગ

નકલ સવિનય રવાના:

શ્રી અર્જુન સિંઘ, માનવ સંસાધન વિકાસ મંત્રી,

શ્રી મોન્ટેક સિંઘ આહલુવાલિયા,

નાયબ અધ્યક્ષ, આયોજન આયોગ.

અનુવાદ અને રાષ્ટ્રીય અનુવાદ મિશન અંગે પરામર્શ કરેલ લોકોની
યાદી :

૧. મિ. કે.પી.આર. નાયર

કોનાકે પબ્લિશર્સ

૨. મિ. કેશવ દેસાઈ રાજુ

સંયુક્ત સચિવ,

માધ્યમિક અને ઉચ્ચ શિક્ષણ વિભાગ,

માનવ સંસાધન મંત્રાલય

૩. ડો. એમ. શ્રીધર

ડિપાર્ટમેન્ટ ઓફ ઇંગ્લિશ

યુનિવર્સિટી ઓફ હૈદરાબાદ

૪. પ્રો. આલોક ભલ્લા

ડિપાર્ટમેન્ટ ઓફ ઇંગ્લિશ

સેન્ટ્રલ ઇન્સ્ટિટ્યુટ ઓફ ઇંગ્લિશ એન્ડ ફોરેન લેંગ્વેજીસ (CIEFL)

૫. ડો. ડી.એસ. નવીન
નેશનલ બુક ટ્રસ્ટ
૬. પ્રો. જી. ઉમામહેશ્વર રાવ
સેન્ટ્રલ ફોર એપલાઇડ લિંગ્વિસ્ટિક્સ એન્ડ ટ્રાન્સલેશન સ્ટડીઝ
કેલ્ટસ, યુનિવર્સિટી ઓફ હૈદરાબાદ
૭. પ્રો. વનમાલા વિશ્વનાથ
ડિપાર્ટમેન્ટ ઓફ ઇંગ્લિશ
જ્ઞાન ભારતી,
બેંગ્લોર યુનિવર્સિટી.
૮. ડો. નેતી બડવે
પ્રોફેસર ઓફ જર્મન,
ડિપાર્ટમેન્ટ ઓફ ફોરેન લેંગ્વેજીસ
યુનિવર્સિટી ઓફ પૂના
૯. પ્રો. હરીશ ત્રિવેદી
ડિપાર્ટમેન્ટ ઓફ ઇંગ્લિશ
દિલ્હી યુનિવર્સિટી
૧૦. પ્રો. પુષ્પક ભટ્ટચાર્ય
પ્રોફેસર ઓફ કોમ્પ્યુટર સાયન્સ,

ડિપાર્ટમેન્ટ ઓફ કોમ્પ્યુટર સાયન્સ એન્ડ એન્જિનિયરિંગ
ઇન્ડિયન ઇન્સ્ટિટ્યૂટ ઓફ ટેકનોલોજી,
મુંબઇ

૧૧. મિ. બેન્ની કુરીઅન
નેશનલ બુક ટ્રસ્ટ
૧૨. કામિની મહાદેવન
પીઅરસન એજ્યુકેશન ઇન્ડિયા.
૧૩. ડો. સુજાતા રોય
જોઇન્ટ ડાયરેક્ટર
હિન્દી મિડિયમ ઇમ્પ્લીમેન્ટેશન કમિટી, યુનિવર્સિટી ઓફ દિલ્હી
૧૪. મિ. અભિજિત દત્તા
ગ્લોબલાઇઝેશન સ્પેશિયાલિસ્ટ
આઇબીએમ ગ્લોબલ સર્વિસિઝ ઇન્ડિયા પ્રા. લિ.
૧૫. મિસ ગીતા ધર્મરાજન
કથા
૧૬. મિસ મિની કૃષ્ણન
ઓક્સફર્ડ યુનિવર્સિટી પ્રેસ

૧૭. પ્રો. ઉદય નારાયણ સિંઘ
ડિરેક્ટર, સેન્ટ્રલ ઇન્સ્ટિટ્યૂટ ઓફ ઇંડિયન લેંગ્વેજીસ
૧૮. મિસ રાધિકા મેનોન
તુલિકા
૧૯. ડો. એસ. એન. ઓઝા
વિશ્વ ભારતી કોમ્પ્યુટર સેન્ટર
શાંતિનિકેતન
૨૦. મિ. રુબિન ડીક્રુઝ
નેશનલ બુક ટ્રસ્ટ
૨૧. પ્રો. બિજય કુમાર
ચેરમેન
સી.એસ.ટી.ટી. (કમિશન ફોર સાયંટિફિક એન્ડ ટેકનિકલ
ટર્મિનોલોજી)
૨૨. મિ. એન.વી. સત્યનારાયણ
ચેરમેન એન્ડ મેનેજિંગ ડિરેક્ટર, ઇન્ફોર્મેટિક્સ (ઇન્ડિયા) લિ.
૨૩. ડો. શાલિની આર. ઉર્સ
એક્ઝિક્યુટિવ ડાયરેક્ટર
આઇ.એસ.આઇ.એમ. ઇન્ટર નેશનલ સ્કૂલ ઓફ ઇન્ફર્મેશન

મેનેજમેન્ટ

યુનિવર્સિટી ઓફ મૈસૂર

૨૪. ડો. સુકિતા પી. કુમાર

૨૫. ડો. અપૂર્વા નંદ

૨૬. ડો. સંજય શર્મા

ડિપાર્ટમેન્ટ ઓફ હિસ્ટ્રી,

દિલ્હી યુનિવર્સિટી

૨૭. અભય દુબે

એડિટર

ઇંગ્લિશ લેંગ્વેજ પ્રોગ્રામ સેન્ટર ફોર સ્ટડી ઓફ ડેવલપિંગ

સોસાયટીઝ

૨૮. રવિ કાંત

એડિટર, દીવાન-એ – સરાઇ

સરાઇ પ્રોગ્રામ

સેન્ટર ફોર સ્ટડી ઓફ ડેવલપિંગ સોસાયટીઝ

૨૯. અરવિંદ મોહન

એક્સ-એસોસીએટ એડિટર,

हिन्दुस्तान टाइम्स

30. डी. हेमंत दरबारी,
सेन्टर ફોर डेवलपमेन्ट ઓફ એડવાન્સ્ડ કોમ્પ્યુટરિંગ
39. મહમૂદ ફારૂકી
સેન્टर ફોર સ્ટડી ઓફ ડેવલપિંગ સોસાયટીઝ.